Valtiovarainministeriö PERUSMUISTIO VM2022-00303

BO Makkonen Johanna (VM)

Asia
Euroopan unionin vuoden 2023 talousarvioesityksen valmisteluun liittyvä komission ennakkoarvio vuodelle 2023 (budjetti; Euroopan unioni)

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan komissio antoi 7.6.2022 Euroopan unionin talousarvioesityksen valmisteluun liittyvän ennakkoarvion vuodelle 2023 (*Statement of Estimates of the European Commission 2023 – Preparation of the 2023 Draft Budget*). Kaikille virallisille kielille käännettynä talousarvioesitys julkaistaan heinäkuussa, jolloin se myös toimitetaan neuvostolle ja Euroopan parlamentille. Komission hyväksymän ennakkoarvion ei odoteta poikkeavan sisällöllisesti varsinaisesta talousarvioesityksestä. Tämän vuoksi E-kirjeessä käytetään selkeyden vuoksi ennakkoarviosta termiä *talousarvioesitys*. Talousarvioesitykseen liittyy komission 7.6.2022 antama tiedonanto monivuotiseen rahoituskehykseen tehtävästä teknisestä mukautuksesta vuoden 2023 osalta (COM(2022) 266 final).

Neuvoston kannan valmistelu aloitettiin neuvoston budjettikomiteassa 3.6.2022 ennakollisesti tiettyjen toimielinten osalta. Talousarvioesityksen käsittelyssä alusta lähtien puheenjohtajana toimiva Tšekki on ilmoittanut budjettikomitean kokouspäivät. Budjettikomitean viimeinen käsittely on 7.7.2022. Coreper II käsittelee ja tosiasiallisesti hyväksyy neuvoston kannan (poliittinen yhteisymmärrys) todennäköisesti 13.7.2022. Muodollisesti neuvoston lopullinen kanta hyväksytään syyskuun alussa, kun kansallisten parlamenttien kahdeksan viikon tarkasteluaika on päättynyt.

Suomen kanta

Suomi pitää komission vuoden 2023 talousarvioesityksen painopisteitä oikeansuuntaisena ja esitystä rakentavana pohjana neuvoston ja Euroopan parlamentin välisille neuvotteluille. Suomi pitää tärkeänä, että vuoden 2023 talousarviolla vastataan EU:n nykyisiin ja tuleviin haasteisiin. Suomi korostaa EU:n vahvaa poliittista, taloudellista ja humanitaarista tukea Ukrainalle. Suomi kannattaa komission pyrkimystä unionin ilmastotavoitteiden toteuttamiseen myös talousarvion ohjelmien kautta.

Suomi pitää keskeisenä, että vuoden 2023 talousarvio noudattaa yleisesti hyvän taloushallinnon ja kurinalaisen budjetoinnin periaatteita. Talousarvion varojen käytön tulisi perustua realistisille tarpeille. Tarvittaessa eri rahoitustarpeita on priorisoitava ja rahoituksen uudelleenkohdentamisen mahdollisuudet on selvitettävä mahdollisimman pitkälle. Rahoituskehyssopua, mukaan lukien vuosien 2021–2027 rahoituskehyksen enimmäismääriä sitoumusten ja maksujen osalta tulee noudattaa. Suomi pyrkii tätä kautta vaikuttamaan talousarvion menoihin ja siten myös Suomen EU-maksujen tasoon, jotta Suomen nettomaksuosuus säilyy kohtuullisena ja oikeudenmukaisena.

Lisäksi Suomi pitää tärkeänä, että talousarvion otsakkeisiin sisältyy riittävä liikkumavara, jotta varainhoitovuoden aikana kyetään tarvittaessa vastaamaan ennakoimattomiin

menoihin rahoituskehyksen puitteissa. Liikkumavaraa tulisi olla riittävästi niin sitoumusten kuin maksujenkin osalta.

Suomi pitää lisäksi tärkeänä, että erityisvälineitä käytetään vain poikkeuksellisesti ja kooltaan rajattuihin sekä selkeästi ennakoimattomiin tilanteisiin. Suomi voi hyväksyä joustovälineen käytön otsakkeessa 6, joka liittyy Syyrian pakolaisten auttamiseen.

Suomi suhtautuu kriittisesti joustovälineen käyttöön otsakkeessa 7. On keskeistä, että joustavuuden lisäämisellä ei tarpeettomasti löyhennetä periaatetta, jonka mukaan talousarvion kurinalaisuus on säilytettävä. EU:n toimielinten ja virastojen hallintomenojen taso sekä henkilöstömäärä on pidettävä maltillisena. Suomi suhtautuu kriittisesti siihen, että Euroopan parlamentin hallintomenoja ja henkilöstömäärää ehdotetaan lisättävän toistamiseen, minkä voi nähdä myös horjuttavan instituutioiden välistä tasapainoa.

Suomi pitää ensisijaisena painottaa rahoituskehyssovun mukaista tutkimusalan sitoumusten uudelleenkäyttöä rahoituskehyskauden loppupuolelle ottaen huomioon, että Elpymisvälineen rahoitus painottuu kehyskauden ensimmäisille vuosille. Mikäli jäsenmaiden enemmistö olisi valmis hyväksymään komission ehdotuksen, voi Suomi hyväksyä ehdotuksen siltä osin kuin se on rahoituskehyssovun mukainen. Suomi suhtautuu varauksellisesti toimiin, jotka poikkeavat rahoituskehyssovun tutkimusalan sitoumusten uudelleenkäyttöä koskevasta yhteisestä julistuksesta, eikä siten pidä tarkoituksenmukaisena hyväksyä sirusäädösehdotuksen perusteella tehtyä ehdotusta ottaa uudelleen käyttöön ylimääräiset 80 miljoonaa euroa aiemmin vapautettuja sitoumuksia vuoden 2023 talousarviossa.

Suomi korostaa Elpymisvälineen varojen tarkkaa seurantaa ja pitää tärkeänä komission selkeää ja läpinäkyvää informaatiota varojen käytöstä sekä talousarvioesityksessä että myöhemmissäkin vaiheissa. Läpinäkyvyys on tärkeää myös elpymisvälineen rahoituskustannuksissa. Suomi kiinnittää huomiota rahoituskustannusten merkittävään kasvuun ja katsoo, että rahoituskustannusten tarve tulee arvioida mahdollisimman tarkasti. Lähtökohtaisesti rahoituskustannuksista ylijäävät varat tulee käyttää *Elpymisvälineen* rahoittamiseen otettujen lainojen takaisinmaksuun.

Komissio ilmoittaa täydentävänsä talousarvioesitystään syksyllä annettavassa oikaisukirjelmässä. Oikaisukirjelmä tulisi sisältämään muun muassa panostuksia Ukrainan tukemiseen sekä puolustukseen. Oikaisukirjelmään otetaan erikseen kantaa, kun se on saatu.

Suomen lopulliset kannat EU:n vuoden 2023 talousarvioon muodostetaan lopullisen kokonaisuuden perusteella, ottaen huomioon Suomen kokonaisetu.

Pääasiallinen sisältö

Yleistä

Tämä E-kirje perustuu englanninkieliseen yleisaineistoon komission ennakkoarviosta.

EU:n talousarvio jakautuu maksusitoumusmäärärahoihin (sitoumukset) ja maksumäärärahoihin (maksut). Sitoumuksia voidaan verrata valtuuksiin kuitenkin siten, että EU-

budjetissa kaikki määrärahat täytyy ensin sitoa ennen kuin ne voidaan maksaa. Sitoumus on oikeudellinen velvoite tiettyjen määrärahojen maksamiseen. Sitoumuksilla ei ole välittömiä suoria taloudellisia vaikutuksia. Taloudelliset vaikutukset tulevat siinä vaiheessa, kun sitoumukset muuttuvat käytännön kassavirraksi eli maksuiksi.

Maatalouden suorien tukien ja hallinnon osalta sitoumukset ja maksut ovat samalla tasolla. Käytännössä kaikkien muiden otsakkeiden osalta maksut konkretisoituvat myöhemmin, joskus vuosiakin sitoumusten perässä. Kansalliset EU-maksut määräytyvät maksujen eli kassavirran perusteella.

EU:n vuoden 2023 talousarvio on järjestyksessään kolmas monivuotisen rahoituskehyskauden 2021–2027 aikana sekä kolmas nykyisen komission ohjelman ja prioriteettien mukaisesti valmisteltu talousarvioesitys.

Menot

Komission mukaan, sen talousarvioesityksen tavoitteena on vastata tämän hetkisiin merkittäviin haasteisiin, erityisesti tukea EU:n talouden elpymistä sekä jatkaa Ukrainalle osoitettavaa tukea. Talousarvioesityksellä edistettäisiin lisäksi voimassa olevan monivuotisen rahoituskehyksen prioriteetteja, kuten siirtymää kohti vihreämpää, digitaalista ja kestävää Eurooppaa. Talousarvioesityksen otsakkeessa 1 pääpaino olisi digitalisaation ja tutkimuksen tukemisessa. Kestävää rakennemuutosta ja vihreää kasvua tuettaisiin erityisesti otsakkeiden 2 ja 3 rahoitusohjelmilla. Talousarvioesityksen otsakkeiden 4 ja 5 ohjelmat koskevat muun muassa muuttoliiketoimia ja turvallisuutta. Otsakkeen 6 ohjelmat sisältävät rahoitusta EU:n ulkosuhteisiin. Talousarvioesityksen tavoitteita tukee vuonna 2023 edelleen myös *Elpymisvälineestä* tuleva rahoitus, joka painottuisi erityisesti otsakkeen 2 ja 3 alaisiin ohjelmiin.

Vuoden 2023 talousarvioesityksen kokonaissumma olisi rahoituskehyksen sisäpuolelle kuuluvien ohjelmien osalta 182 735,9 miljoona euroa sitoumuksina (1,12 % EU27:n BKTL:stä). Maksujen osalta kokonaistaso olisi talousarvioesityksen mukaan 163 588,4 miljoonaa euroa (1 % EU27:n BKTL:stä). Kun mukaan lasketaan rahoituskehyksen ulkopuoliset erityisvälineet, talousarvioesityksen kokonaissumma olisi sitoumuksina 185 591,1 miljoonaa euroa (1,14 % EU27:n BKTL:stä) ja maksuina 166 268,2 miljoonaa euroa (1,02 % EU27:n BKTL:stä). Kokonaisuutena sitoumukset kasvaisivat 2,1 % ja maksut vähenisivät -2,6 % vuoteen 2022 verrattuna. Talousarvioesityksessä kokonaistason ja rahoituskehyksen katon välinen liikkumavara ennakoimattomiin menoihin vastaamiseksi (marginaali) olisi sitoumusten osalta 446,4 miljoonaa euroa ja maksujen osalta 5 513,7 miljoonaa euroa. Edellä mainitut luvut eivät sisällä *Elpymisvälinettä*, jonka osuus vuoden 2023 EU-ohjelmien kokonaisrahoituksesta on merkittävä.

Komission talousarvioesityksessä ilmastonmuutoksen torjunta ja Euroopan vihreän kehityksen ohjelma, olisivat edelleen yksi keskeisistä prioriteeteista. EU-budjetissa ja *Elpymisvälineessä* pyritään ilmastotavoitteiden valtavirtaistamiseen siten, että vähintään 30 % varojen käytöstä edistäisi ilmastotavoitteiden saavuttamista. Otsakkeissa 2 ja 3 olisi määrällisesti eniten ilmastorahoitusta.

Erityisesti talousarvion otsakkeesta 6, mutta myös otsakkeista 2 b ja 4, rahoitettaisiin monia merkittäviä toimia Ukrainan ja lähivaltioiden tukemiseksi sekä Venäjän hyök-

käyssodan takia pakenemaan joutuneiden henkilöiden tukemiseksi. Komissio kertoo palaavansa syksyllä oikaisukirjelmässä lyhyen aikavälin toimiin, kun tarpeista on parempi käsitys.

Rahoituskehyksen ulkopuolisiin temaattisiin erityisrahoitusvälineisiin (*Euroopan globalisaatiorahasto, Solidaarisuus- ja hätäapuvaraus ja Brexit-mukautusvaraus*) komissio esittää kaikkiaan sitoumuksina 2 855,2 miljoonaa euroa ja maksuina 2 679,8 miljoonaa euroa. Erityisrahoitusvälineillä voidaan vastata poikkeuksellisiin ja ennakoimattomiin tilanteisiin, ulkoisiin tai sisäisiin, ja ne otetaan käyttöön tarvittaessa, silloin kun menoja ei voida rahoittaa yhden tai useamman rahoituskehyksen otsakkeen enimmäismäärien rajoissa käytettävissä olevista määristä. Erityisrahoitusvälineet ovat rahoituskehyksen ulkopuolisia välineitä. Vuoteen 2022 verrattuna temaattisten erityisrahoitusvälineiden sitoumukset kasvaisivat 56 miljoonaa euroa (+2 %) ja maksut 57 miljoonaa euroa (+2,2 %).

Lisäksi komissio ehdottaa *Joustovälineen* käyttöönottoa sitoumuksina 515,4 miljoonaa euroa otsakkeissa 6 ja 7 sekä 527,1 miljoonaa euroa maksuina.

Alla on komission talousarvioesityksessään esittämä taulukko sitoumusten ja maksujen kehittymisestä otsakkeittain varainhoitovuosina 2022 ja 2023. Vuoden 2022 luvut sisältävät yhden hyväksytyn lisätalousarvion nro 1/2022 sekä lisätalousarvioesitykset nrot 2/2022 ja 3/2022.

Taulukko 1: Talousarvioesitys 2023

Maksusitoumus- (MSM) ja maksumääräraha (MM), miljoonaa euroa käyvin hinnoin

	Talousarvioesitys 2023		Talousarvio 2022 ml. lisätalousarvio 1/2022 sekä lisätalousarvioesitykset 2 ja 3/2022		Osuus talousarvioesityksestä 2023 (%)		Ero 2023–2022		Ero 2023/2022 (%)	
	(1)		(2)		(3)		(1 – 2)		(1 / 2)	
	MSM	**MM**	**MSM**	**MM**	**MSM**	**MM**	**MSM**	**MM**	**MSM**	**MM**
1. Sisämarkkinat, innovointi ja digitaalitalous	**21 567,6**	**20 901,1**	**21 775,1**	**21 473,5**	**11,6%**	**12,5%**	**-207,5**	**-572,4**	**-1,0%**	**-2,7%**
Rahoituskehyksen katto	*21 727,0*		*21 878,0*							
Liikkumavara	*159,4*		*102,9*							
2. Koheesio, palautumiskyky ja arvot	**70 086,7**	**55 840,5**	**67 644,4**	**62 052,8**	**37,7%**	**33,5%**	**2 442,3**	**-6 212,3**	**3,6%**	**-10,0%**
Rahoituskehyksen katto	*70 137,0*		*67 806,0*							
Liikkumavara	*50,3*		*161,6*							
josta Taloudellinen, sosiaalinen ja alueellinen koheesio (2 a)	62 923,0	49 131,1	61 314,2	56 350,9	33,8%	29,5%	1 608,8	-7 219,8	2,6%	-12,8%
josta Palautumiskyky ja arvot (2 b)	7 163,7	6 709,4	6 330,2	5 701,8	3,9%	4,0%	833,5	1 007,6	13,2%	17,7%
3. Luonnonvarat ja ympäristö	**57 222,6**	**57 445,4**	**56 681,1**	**556 601,8**	**30,8%**	**34,5%**	**541,4**	**843,6**	**1,0%**	**1,5%**
Rahoituskehyksen katto	*57 295,0*		*56 965,0*							
Liikkumavara	*72,4*		*283,9*							
josta Markkinoihin liittyvät menot ja suorat tuet	40 692,2	40 698,2	40 368,9	40 393,0	21,9%	24,4%	323,4	305,1	0,8%	0,8%
4. Muuttoliike ja rajaturvallisuus	**3 727,3**	**3 067,4**	**3 360,0**	**3 254,3**	**2,0%**	**1,8%**	**367,3**	**-186,9**	**10,9%**	**-5,7%**
Rahoituskehyksen katto	*3 814,0*		*3 360,0*							
Liikkumavara	*86,7*		*0*							
5. Turvallisuus ja puolustus	**1 901,1**	**1 111,4**	**1 812,3**	**1237,9**	**1,0%**	**0,7%**	**88,8**	**-126,5**	**4,9%**	**-10,2%**
Rahoituskehyksen katto	*1 946,0*		*1 896,0*							
Liikkumavara	*44,9*		*83,7*							
6. Naapurialueet ja muu maailma	**16 781,9**	**13 773,9**	**17 170,4**	**12 916,1**	**9,0%**	**8,3%**	**-388,6**	**857,9**	**-2,3%**	**6,6%**
josta Joustovälineellä	*452,9*		*368,4*							
Rahoituskehyksen katto	*16 329,0*		*16 802,0*							
Liikkumavara	*0*		*0*							
7. EU:n yleinen hallinto	**11 448,8**	**11 448,8**	**10 620,1**	**10 620,2**	**6,2%**	**6,9%**	**828,7**	**828,6**	**7,8%**	**7,8%**
josta Joustovälineellä	*62,5*									
Rahoituskehyksen katto	*11 419,0*		*11 058,0*							
Liikkumavara	*32,7*		*437,9*							
Määrärahat yhteensä otsakkeet 1-7	**182 735,9**	**163 588,4**	**179 063,5**	**168 156,5**	**102,1 %**	**97,3%**	**3 672,4**	**-4 568,0**	**2,1%**	**-2,7%**
josta Joustovälineellä	***515,4***	***527,1***	***368,4***	***467,2***						
Yksi ainoa liikkumavaraväline		***1 376,0***		***1 349,0***						
Rahoituskehyksen katto	***182 667,0***	***168 575,0***	***179 765,0***	***170 558,0***						
Liikkumavara	**446,4**	**5 513,7**	**1070,0**	**2 868,8**						
Menot % BKTL:stä	**1,12 %**	**1,00 %**	**1,16 %**	**1,09 %**						
Muut erityisvälineet	**2 855,2**	**2 679,8**	**2 799,2**	**2 622,8**	**1,5%**	**1,6%**	**56,0**	**57,0**	**2,0%**	**2,2%**
Yhteensä kaikki	**185 591,1**	**166 268,2**	**181 862,6**	**170 779,3**	**100%**	**100%**	**3 728,4**	**-4 511,1**	**2,1%**	**-2,6%**
Menot % BKTL:stä	**1,14%**	**1,02%**	**1,18%**	**1,10%**						

Otsake 1: Sisämarkkinat, innovointi ja digitaalitalous

Otsake 1 on keskeisessä asemassa innovaatioiden, sisämarkkinoiden kehittämisen, strategisten investointien ja digitalisaation mahdollistajana. Otsakkeeseen kuuluvat muun muassa tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelma *Horisontti Eurooppa*, uusi *Digitaalinen Eurooppa* -ohjelma, strategisten investointien keskeinen ohjelma *Verkkojen Eurooppa* -väline sekä investointiohjelma *InvestEU*. Otsakkeesta 1 rahoitettavia tärkeimpiä hajautettuja virastoja ovat muun muassa Euroopan Unionin avaruusohjelmavirasto, Euroopan kemikaalivirasto ja Euroopan lentoturvallisuusvirasto.

Komissio esittää otsakkeeseen 1 sitoumusmäärärahoina 21 567,6 miljoonaa euroa ja maksumäärärahoina 20 901,1 miljoonaa euroa vuodelle 2023. Tämä tarkoittaisi sitoumusmäärärahoihin 1 % ja maksumäärärahoihin 2,7 % laskua vuoteen 2022 verrattuna. Otsakkeen liikkumavaraksi jäisi noin 159 miljoonaa euroa.

Komissio esittää lisäksi *Elpymisvälineestä* sitoumuksina 4 299,3 miljoonan euron ja maksuina 2 983,1 miljoonan euron lisäystä otsakkeeseen 1.

Horisontti Eurooppa

Otsakkeen 1 ylivoimaisesti suurin ohjelma on tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelma *Horisontti Eurooppa*. *Horisontti Euroopan* avulla rahoitetaan tärkeää tutkimusta esimerkiksi terveyden, palautumiskyvyn sekä vihreän siirtymän ja digitalisaation aloilla. Komissio esittää ohjelmalle sitoumuksina 12 342,9 miljoonaa euroa (+ 0,8 % vrt. vuoteen 2022) ja maksuina 11 903,6 miljoonaa euroa (-5,2 % vrt. vuoteen 2022). Lisäksi tutkimus- ja innovaatiotoimintaan ehdotetaan *Elpymisvälineestä* sitoumuksina 1 828,3 miljoonaa euroa.

Komission *Horisontti Eurooppaan* esittämät määrärahat sisältäisivät aiempien sitoumusten uudelleen käyttöönottamista EU:n varainhoitoasetuksen (VHA) 15 (3) artiklan nojalla 78,8 miljoonan euron edestä sekä EU:n sirusäädösehdotuksen mukaisesti 80 miljoonan euron edestä vuodelle 2023. Sirusäädösehdotuksessa esitetään, että *Horisontti Euroopasta* tehtävän 400 miljoonan euron vähennyksen kompensoimiseksi otettaisiin uudelleen käyttöön vuosiksi 2023–2027 vielä vastaava 400 miljoonaa euroa (käypinä hintoina) aiemmin vapautuneita sitoumuksia sen 500 miljoonan euron lisäksi, josta rahoituskehyssovun yhteisessä julistuksessa sovittiin.

Lisäksi talousarvioesitys sisältää rahoituskehysasetuksen (neuvoston asetus EU, Euratom N:o 2020/2093) 5 artiklan mukaisen määrärahojen korottamisen *Horisontti Eurooppa* -ohjelmalle 451,1 miljoonalla eurolla. Määrärahojen lisäys toteutetaan mukauttamalla rahoituskehyksen enimmäismääriä rahoituskehysasetuksen 4 artiklan mukaisesti.

Euroopan strategiset investoinnit

Otsakkeen 1 muut merkittävimmät ohjelmat ovat Euroopan strategiset investoinnit –osioon kuuluvat investointiohjelma *InvestEU*, strategisten yhteyksien ohjelma *Verkkojen Eurooppa* -väline (*CEF*) ja digitaalisaation erityisohjelma *Digitaalinen Eurooppa*.

InvestEU-ohjelman tavoitteena on täydentää avustusmuotoista rahoitusta esimerkiksi tutkimus- ja innovaatiorahoituksessa ja saada liikkeelle yksityisiä investointeja. Komissio esittää vuodelle 2023 *InvestEU*-ohjelmaan sitoumuksina 340,7 miljoonaa euroa (-71,5 % vrt. vuoteen 2022) ja maksuina 389,8 miljoonaa euroa (- 62,2 % vrt. vuoteen 2022). Lisäksi ohjelmaan ehdotetaan *Elpymisvälineestä* sitoumuksina 2 471 miljoonaa euroa vuonna 2023. Myös *InvestEU*:n määrärahat sisältävät uuden rahoituskehysasetuksen 5 artiklan mukaisen määrärahojen korottamisen ohjelmalle 150,5 miljoonalla eurolla vuonna 2023.

Verkkojen Eurooppa -välineeseen ehdotetaan 2 897,5 miljoonaa euroa sitoumuksina (+2 % vrt. vuoteen 2022) ja maksuina 2 866,4 miljoonaa euroa (+4,9 % vrt. vuoteen 2022). *Digitaalinen Eurooppa* -ohjelmaan ehdotetaan puolestaan 1 310,4 miljoonaa euroa sitoumuksina (+5 % vrt. vuoteen 2022) ja maksuina 1 288,2 miljoonaa euroa (+51,8 % vrt. vuoteen 2022).

Komission talousarvioesityksen mukaisesti sitoumukset jakautuvat tarkemmin seuraavasti:

Taulukko 2: Talousarvion otsake 1

milj. euroa käyvin hinnoin

Otsake 1. Sisämarkkinat, innovointi ja digitaalitalous	Talousarvioesitys 2023 milj. euroa sitoumuksina	Muutos 2023/2022 %
Tutkimus ja innovaatio	**13 639,2**	**3,0 %**
Horisontti Eurooppa	12 342,9	0,8 %
Euratom tutkimus- ja koulutusohjelma	276,5	2,1 %
ITER-ohjelma	1 019,8	43,6 %
Pilottiprojektit ja valmistelevat toimet	p.m.	-
Euroopan strategiset investoinnit	**4 775,1**	**-13,3 %**
InvestEU-rahasto	340,7	-71,5 %
Verkkojen Eurooppa-väline (CEF)	2 897,5	2,0 %
Digitaalinen Eurooppa	1 310,4	5,0 %
Hajautetut virastot	202,4	5,0 %
Pilottiprojektit ja valmistelevat toimet	24,0	-21,2 %
Sisämarkkinat	**927,1**	**-2,7%**
Sisämarkkina-ohjelma	592,8	-3,4%
EU-petostentorjunta ohjelma	24,8	2,0%
FISCALIS-ohjelma	37,7	2,0 %
CUSTOMS-ohjelma	133,1	2,0%
Hajautetut virastot	126,7	5,8 %
Pilottiprojektit ja valmistelevat toimet	12,0	-56,6%
Avaruus	**2 226,2**	**7,2 %**
Euroopan avaruusohjelma	2 045,1	1,8%
Unionin turvallisten yhteyksien ohjelma	106,3	
Hajautetut virastot	74,8	9,5 %
Yhteensä	**21 567,6**	**-1,0 %**
Rahoituskehyksen katto	*21 727,0*	
Liikkumavara	*159,4*	
Sitoumusten uudelleen käyttö (VHA 15.3. artikla)	*158,8*	

Otsake 2: Koheesio, palautumiskyky ja arvot

Otsake 2 jakautuu kahteen alaotsakkeeseen, joista 2a alaotsake kattaa Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan. EU:n alue- ja rakennepolitiikalla pyritään kaventamaan EU:n eri alueiden ja jäsenvaltioiden kehityseroja. Tavoitteena on edistää kilpailukykyä ja kestävää kasvua sekä uudistaa taloudellisia ja sosiaalisia rakenteita. Ilmastonmuutoksen torjuntatoimia on myös painotettu. Alaotsake 2a kattaa seuraavat rahastot: *Euroopan aluekehitysrahasto, Euroopan sosiaalirahasto+* ja *Koheesiorahasto*.

2b alaotsakkeen merkittävimpiä ohjelmia ovat *Rakenneuudistusten tukiohjelman ja investointien vakausjärjestely,* lähinnä nuorille suunnatut *Erasmus+* ja *Euroopan solidaarisuusjoukot* -ohjelmat, kulttuuri- ja audiovisuaalisen alan *Luova Eurooppa* -ohjelma, *Terveysohjelma* sekä oikeusalan ohjelmat. Otsakkeesta 2 rahoitettavia tärkeimpiä hajautettuja virastoja ovat Euroopan lääkevirasto, tartuntatautivirasto ja Euroopan syyttäjänvirasto.

Komissio esittää 2 otsakkeeseen 70 086,7 miljoonaa euroa sitoumuksina (+3,6 % vrt. vuoteen 2022) ja 55 840,5 miljoonaa euroa maksuina (-10,0 % vrt. vuoteen 2022). Komission esityksen mukaan otsakkeen liikkumavaraksi jäisi 50,3 miljoonaa euroa, joten otsakkeen sitoumukset käytettäisiin talousarvioesityksen mukaan lähes täysimääräisesti.

Kun tarkasteluun otetaan lisäksi *Elpymisvälineestä* ohjattavat määrärahat, otsakkeen 2 kokonaisluvut kasvavat merkittävästi. Tämä koskee erityisesti *Elpymis- ja palautumistukivälinettä (RRF)* ja koheesiovälinettä *REACT-EU*. Komissio ehdottaa ensi vuodelle *Elpymisvälineestä* otsakkeen 2 ohjelmiin kaikkiaan 104 149,3 miljoonaa euroa sitoumuksina ja 125 108,8 miljoonaa euroa maksuina.

2a Taloudellinen, sosiaalinen ja alueellinen koheesio

2a alaotsakkeen suurin ohjelma on *Euroopan aluekehitysrahasto* (*EAKR*), johon esitetään talousarvioesityksessä sitoumuksina 38 392,6 miljoonaa euroa (+2,6 % vrt. vuoteen 2022) ja maksuina 26 225,9 euroa (-11,4 % vrt. vuoteen 2022). Toinen merkittävä ohjelma on *Euroopan Sosiaalirahasto* (*ESR+*), jonka avulla edistetään työllisyyttä ja osallisuutta, ja joka toimii EU:n sosiaalisten oikeuksien pilarin tärkeänä rahoitusvälineenä. Komissio ehdottaa *Euroopan sosiaalirahastoon* sitoumuksina 16 774,5 miljoonaa euroa (+2,5 % vrt. vuoteen 2022) ja maksuina 12 546,3 miljoonaa euroa (-8,7 % vrt. vuoteen 2022).

Otsakkeessa on lisäksi *Koheesiorahasto* (*KR*), jonka sitoumusmäärärahat olisivat 7 755,9 miljoonaa euroa (+3,0 % vrt. vuoteen 2022) ja maksumäärärahat 10 354,7 miljoonaa euroa (- 20,4 % vrt. vuoteen 2022).

Lisäksi otsakkeeseen 2a ohjautuu rahoitusta maksuina REACT-EU –ohjelmasta osana *Elpymisvälinettä*. Sitoumukset REACT-EU -ohjelmaan on tehty vuosina 2021-2022, joista maksuina vuodelle 2023 on komission esityksessä 15 531,5 miljoonaa euroa.

Osana komission toimia koheesiopolitiikan alueella, liittyen sotaan Ukrainassa, jäsenvaltiot voivat käyttää REACT-EU –rahoitusta pakolaisten auttamiseksi (ns. CARE-paketit).

2b Palautumiskyky ja arvot

Talousarvion 2b Palautumiskyky ja arvot –alaotsakkeen rahoitusohjelmia ovat muun muassa *Elpymis- ja palautumistukiväline* (*RRF*), *Teknisen tuen väline* (TSI) *Pelastuspalvelumekanismi/RescEU*, *Terveysohjelma* (*EU4Health*), *Erasmus+*, *Euroopan solidaarisuusjoukot, Luova Eurooppa*, *Kansalaiset, tasa-arvo, perusoikeudet ja arvot* –ohjelma sekä *Oikeusjärjestys*-ohjelma. Pelastuspalvelumekanismin osalta komissio ehdottaa määrärahojen etupainottamista 45 miljoonalla eurolla myöhemmiltä vuosilta 2024-2027 vuodelle 2023 siten, että määrärahat nousisivat 44,8 % verrattuna kuluvaan vuoteen. Mekanismiin ohjataan kuitenkin lisäksi varoja *Elpymisvälineestä*, toisin kuin kehyskauden loppuvuosina. Mitä tulee terveysohjelmaan ja Luova Eurooppa-ohjelmaan, komissio ehdottaa rahoitussuunnitelmaan palaamista etupainottamisen sijasta.

Komissio ehdottaa talousarvioesityksessä RFF-välineeseen ja TSI-välineeseen yhteensä 121,1 miljoonaa euroa sitoumuksina (+2 % vrt. vuoteen 2022) ja 115,0 miljoonaa euroa maksuina (+2,7 % vrt. vuoteen 2022). *Elpymisvälineen* rahoituskuluihin ehdotetaan sitoumuksina ja maksuina jopa 1 035,8 miljoonaa euroa vuonna 2023 (+614,3 % vrt. vuoteen 2022). Komissio perustelee tätä nopeasti ja huomattavasti nousseilla koroilla. Komission mukaan ehdotettu määräraha on vuoden 2023 rahoitussuunnitelman enimmäismäärän suuruinen. Komissio voi päivittää rahoituskustannuksia koskevaa ehdotustaan oikaisukirjelmässä, kun korkoennusteet päivittyvät.

Komission esittämät sitoumusmäärärahat 2b alaotsakkeen muihin tärkeimpiin ohjelmiin on esitetty jäljempänä taulukossa.

Talousarvioesitys sisältää rahoituskehysasetuksen 5 artiklan mukaisen määrärahojen korottamisen *terveysohjelmalle (EU4Health)* 437,0 miljoonalla eurolla, *Erasmus+*-ohjelmalle 256,2 miljoonalla eurolla, *Luova Eurooppa* -ohjelmalle 90,3 miljoonalla eurolla ja *Kansalaiset, tasa-arvo, perusoikeudet ja arvot* -ohjelmalle 120,5 miljoonalla eurolla. Tämä mahdollistetaan mukauttamalla rahoituskehyksen enimmäismääriä rahoituskehysasetuksen 4 artiklan mukaisesti.

Talousarvion 2b alaotsakkeen ohjelmiin on komission mukaan tarkoitus ohjata huomattavasti rahoitusta *Elpymisvälineestä* vuonna 2023, yhteensä 104 146,3 miljoonaa euroa sitoumuksina ja 109 577,3 miljoonaa euroa maksuina.

Komission talousarvioesityksen mukaisesti sitoumukset jakautuvat tarkemmin seuraavasti:

Taulukko 3: Talousarvion otsake 2

milj. euroa käyvin hinnoin

Otsake 2. Koheesio, palautumiskyky ja arvot	Talousarvioesitys 2023 milj. euroa sitoumuksina	Muutos 2023/2022 %
Alaotsake 2a Taloudellinen, sosiaalinen ja alueellinen koheesio	**62 923,0**	**2,6 %**
Euroopan aluekehitysrahasto	38 392,6	2,6 %

Koheesiorahasto	16 774,5	2,5 %
Euroopan sosiaalirahasto Plus	7 755,9	3,0 %
Pilottiprojektit ja valmistelevat toimet	**p.m.**	**-**
Alaotsake 2 b Palautumiskyky ja arvot	**7 163,7**	**13,2 %**
Alueellinen kehitys ja koheesio	**33,6**	**-1,9 %**
Turkkilais-kyproslaisen yhteisön tuki	33,6	-1,9 %
Palautuminen ja resilienssi	**2 308,9**	**53,1 %**
Elpymis- ja palautumistukiväline RRF ja Teknisen tuen väline TSI	121,1	2,0 %
Euron väärentämisen vastainen ohjelma Perikles IV	0,9	2,0 %
Elpymisvälineen rahoituskustannukset	1 035,8	614,3 %
Pelastuspalvelumekanismi/rescEU	146,6	44,8 %
Terveysohjelma EU4Health	731,8	-12,9 %
Hajautetut virastot	260,9	-10,2 %
Pilottiprojektit ja valmistelevat toimet	12,0	-
Investoiminen ihmisiin, sosiaaliseen koheesioon ja arvoihin	**4 821,1**	**0,7 %**
Työllisyys ja sosiaaliset innovaatiot EaSI	93,5	-12,2 %
Erasmus+	3 548,5	4,3 %
Euroopan solidaarisuusjoukot	141,2	-0,2 %
Luova Eurooppa	325,3	-20,0 %
Kansalaiset, tasa-arvo, perusoikeudet ja arvot	212,3	-1,2 %
Oikeusjärjestys	42,2	-3,2 %
Hajautetut virastot ja Eurooppalainen syyttäjävirasto EPPO	268,5	9,0 %
Pilottiprojektit ja valmistelevat toimet	189,6	-16,4 %
Yhteensä	**70 086,7**	**3,6 %**
Rahoituskehyksen katto	*70 137,0*	
Liikkumavara	*50,3*	

Otsake 3: Luonnonvarat ja ympäristö

Otsake 3 sisältää yhteisen maatalouspolitiikan menot, maaseudun kehittämismenot, yhteisen kalastuspolitiikan menot sekä keskeisiä ympäristö- ja ilmastotoimien menoja, kuten oikeudenmukaisen siirtymän mekanismi. Otsakkeen toimilla vastataan keskeisesti EU 2030 ilmasto- ja energiatavoitteisiin, joiden avulla pyritään kasvuhuonekaasupäästöjen 55 % vähennystavoitteeseen. Otsakkeen tärkeimpiä hajautettuja virastoja ovat Euroopan ympäristövirasto, Euroopan kalastuksenvalvontavirasto ja Suomeen sijoitettu Euroopan kemikaalivirasto.

Komission vuoden 2023 talousarvioesityksessä otsakkeeseen esitetään yhteensä 57 222,6 miljoonaa euroa sitoumuksina (+1,0 % vrt. vuoteen 2022) ja 57 445,4 miljoonaa euroa maksuina (+1,5 %). Otsakkeen liikkumavaraksi jäisi 72,4 miljoonaa euroa. Lisäksi komissio esittää *Elpymisvälineen* kautta 5 472,2 miljoonaa euroa sitoumuksina ja 2 596,7 miljoonaa euroa maksuina.

Maatalous- ja meripolitiikan ohjelmat

Maatalous- ja meripolitiikan ohjelmat koostuvat *Euroopan maatalouden tukirahastosta* (*EAGF*)*, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta* (*EAFRD*) sekä *Euroopan meri- kalatalous- ja vesiviljelyrahastosta (EMFAF).* Maaseudun kehittämisen ohjelmaa rahoitetaan myös *Elpymisvälineen* kautta.

Vuoden 2023 *maataloustukirahaston* sitoumukset olisivat yhteensä 40 692,2 miljoonaa euroa (+0,8 % vrt. vuoteen 2022) ja maksut 40 698,2 miljoonaa euroa (+0,8 %). Luvussa on otettu huomioon -825,8 miljoonan euron siirto *maaseudun kehittämisrahastoon*. Komission esitys maataloustukirahaston määrärahoiksi vuodelle 2023 on 457 miljoonaa euroa pienempi kuin se olisi, mikäli vastaavaa summaa ei osoitettaisi maataloustukirahastoon käyttötarkoitukseensa sidottuna tulona. Varainhoitoasetuksen mukaan tietyt maatalouspolitiikan alaiset toiminnot, kuten virheiden korjaukset, tuottavat tuloa, jotka osoitetaan takaisin tukirahastoon kattamaan sen tarpeita.

Maaseudun kehittämisen (*EAFRD*) määrärahat vuonna 2023 olisivat komission ehdotuksen mukaan12 934,7 miljoonaa euroa sitoumuksina (+ 1,6 % vrt. vuoteen 2022) ja 15 087,2 miljoonaa euroa maksuina (+2,8 %). Maaseudun kehittämisen osalta rahoitettava määrä *Elpymisvälineestä* olisi maksuina 2 425,5 miljoonaa euroa. *Elpymisvälineestä* ei ole enää uusia sitoumuksia maaseudun kehittämisen ohjelmaan.

Euroopan meri- kalatalous- ja vesiviljelyrahaston sitoumukset vuonna 2023 olisivat komission esityksen mukaan 1 102,8 miljoonaa euroa (-2,8 % vrt. vuoteen 2022) ja maksut 888,6 miljoonaa euroa (+21,3 %).

Ympäristö- ja ilmastotoimien ohjelmat

Euroopan vihreän kehityksen ohjelma muodostaa keskeisen kehikon otsakkeen 3 ympäristö ja ilmastoimien ohjelmille. Euroopan vihreän kehityksen ohjelman tavoitteiden kautta vahvistettuun *LIFE*-ohjelmaan esitetään vuonna 2023 728,3 miljoonaa euroa sitoumuksina (-3,6 % vrt. vuoteen 2022) ja 516,8 miljoonaa euroa maksuina (-2,2 %). Toinen keskeinen vihreän kehityksen ohjelman puitteissa rahoitettu kokonaisuus on *oikeudenmukaisen siirtymän mekanismi* (*JTM*), mikä koostuu *oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta* (*JTF*), *InvestEU:n* sisäisestä siirtymäohjelmasta sekä *julkisen sektorin lainajärjestelystä*. Näistä *oikeudenmukaisen siirtymän rahasto* on osa otsaketta 3. Sen sitoumukset olisivat 1 466,2 miljoonaa euroa ja maksut 2,8 miljoonaa euroa vuonna 2023. Oikeuden mukaisen siirtymän –ohjelmaa rahoitetaan myös *Elpymisvälineen* kautta. Vuonna 2023 rahoitus olisi 5 472,2 miljoonaa euroa sitoumuksina ja 171,1 miljoonaa euroa maksuina.

Komission talousarvioesityksen mukaisesti sitoumukset jakautuvat tarkemmin seuraavasti:

Taulukko 4: Talousarvion otsake 3
milj. euroa käyvin hinnoin

Otsake 3. Luonnonvarat ja ympäristö	Talousarvioesitys 2023 milj. euroa sitoumuksina	Muutos 2023/2022 %
Maatalous- ja meripolitiikka	**54 921,3**	**0,9 %**
Euroopan maatalouden tukirahasto	40 692,2	0,8 %
josta strategisten suunnitelmien ulkopuoliset suorat tuet	*37 313,0*	*-0,4 %*
Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto	12 934,7	1,6 %
Euroopan meri- ja kalatalousrahasto	1 102,8	-2,8 %
Kestävät kalastussopimukset ja alueelliset kalastusorganisaatiot	162,0	1,8 %
Hajautetut virastot	29,5	2,8 %

Ympäristö- ja ilmastotoimet	**2 301,3**	**1,8 %**
Ympäristön ja ilmastotoimien ohjelma (LIFE)	728,3	-3,6 %
Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto	1 466,2	1,6 %
Oikeudenmukaisen siirtymän mekanismin alainen julkisen sektorin lainajärjestely	50,0	n.a.
Hajautetut virastot	56,8	4,8 %
Yhteensä	**57 222,6**	**1,0 %**
Rahoituskehyksen katto	*57 295,0*	
Liikkumavara	*72,4*	

Otsake 4: Muuttoliike ja rajaturvallisuus

Talousarvion otsakkeesta 4 Muuttoliike ja rajaturvallisuus ohjataan jäsenvaltioille taloudellista ja teknistä tukea turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikan, rajavalvonnan, viisumipolitiikan ja tullitarkastusten aloilla. Otsakkeesta 4 rahoitettavia hajautettuja virastoja ovat *EU:n turvapaikkavirasto*, *Frontex* ja tietojärjestelmävirasto *eu-LISA*. *Frontexille* ehdotetaan sen aiemmin päätettyjen laajennettujen tehtävien johdosta 14,6 % lisäystä vuodelle 2023 verrattuna kuluvaan vuoteen.

Komissio esittää vuodelle 2023 otsakkeeseen kokonaistasoksi yhteensä 3 727,3 miljoonaa euroa sitoumuksina (+10,9 % vrt. vuoteen 2022) ja 3 067,4 miljoonaa euroa maksuina (-5,7 %). Sitoumusten kasvu selittyy erityisesti rajaturvallisuuteen ehdotetuilla lisäyksillä, sillä otsakkeen 4 *Rajaturvallisuus*-osion sitoumuksiin esitetään +13,4 % lisäystä verrattuna vuoteen 2022. Lisäksi komissio esittää Muuttoliike-osion sitoumusten kasvattamista +7,8 % verrattuna vuoteen 2022. Otsakkeen liikkumavaraksi jäisi 86,7 miljoonaa euroa.

Maahanmuuton alalla keskeinen ohjelma on *Turvapaikka-, muuttoliike- ja kotouttamisrahasto AMIF*. Talousarvioesityksessä vuodelle 2023 esitetään *AMIF*:iin 1 418,1 miljoonaa euroa sitoumuksina (+7,5 % vrt. vuoteen 2022) ja 1 314,9 miljoonaa euroa maksuina (-3,9 %). Jäsenvaltiot voivat saada tukea Ukrainasta pakenevien henkilöiden auttamiseen AMIF-rahaston kansallisista ohjelmista, minkä lisäksi on käytössä komission hallinnoima temaattinen väline. AMIF-rahaston tavoitteiden toteuttamiseen liittyy komission ehdottama mittava muuttoliike- ja turvapaikkasäädöspakti, joka on edelleen käsiteltävänä.

Rajaturvallisuuden alalla keskeinen ohjelma on *Integroitu Rajaturvallisuusrahasto (IBMF)*. Talousarvioesityksessä vuodelle 2022 esitetään IBMF:n rajaturvallisuus ja viisumit (*BMVI*) -osaan 946,8 miljoonaa euroa sitoumuksina (+27,8 % vrt. vuoteen 2022) ja 394,5 miljoonaa euroa maksuina (-35,4 % vrt. vuoteen 2022). Komission mukaan rahastosta tuetaan tehokasta eurooppalaista integroitua rajavalvontaa ulkorajoilla, yhteistä viisumipolitiikkaa ja tietojärjestelmien kehittämistä. Komission mukaan ehdotettu huomattava sitoumusten kasvu tähän rahastoon verrattuna kuluvaan vuoteen olisi monivuotisen rahoituskehyksen 2021-2027 mukainen. IBMF-välineen toisesta osasta (CCEi) ohjataan varoja tullitarkastuksiin liittyviin laitteistoihin siten, kuin alla olevassa taulukossa on esitetty.

Komission talousarvioesitys sisältää rahoituskehysasetuksen 5 artiklan mukaisen määrärahojen korottamisen *IBMF*-ohjelman *BMVI*-osiossa 151,0 miljoonalla eurolla. Tämä

mahdollistetaan mukauttamalla rahoituskehyksen enimmäismääriä rahoituskehysasetuksen 4 artiklan mukaisesti.

Komission talousarvioesityksen mukaisesti sitoumukset jakautuvat tarkemmin seuraavasti:

Taulukko 5: Talousarvion otsake 4
milj. euroa käyvin hinnoin

Otsake 4. Muuttoliike ja rajaturvallisuus	Talousarvioesitys 2023 milj. euroa sitoumuksina	Muutos 2023/2022 %
Maahanmuutto	**1 587,3**	**7,8 %**
Turvapaikka- ja muuttoliikerahasto AMIF	1 418,1	7,5 %
Hajautetut virastot	169,2	10,1 %
Rajavalvonta	**2 140,0**	**13,4 %**
Integroitu rajaturvallisuusrahasto (IBMF) – Rajaturvallisuus- ja viisumiväline (BMVI)	946,8	27,8 %
Integroitu rajavalvontarahasto IBMF – Rahoitustukiväline tullivalvontavälineistöön (CCEi)	141,0	2,0 %
Hajautetut virastot	1 052,3	4,3 %
Yhteensä	**3 727,3**	**10,9 %**
Rahoituskehyksen katto	*3 814,0*	
Liikkumavara	*86,7*	

Otsake 5: Turvallisuus ja puolustus

Otsakkeen 5 avulla pyritään vastaamaan sisäisen turvallisuuden haasteisiin sekä jäsenmaiden kohtaamiin kompleksisiin turvallisuusuhkiin, joihin niiden olisi haastavaa vastata yksin. Komissio esittää otsakkeeseen 5 sitoumusmäärärahoina 1 901,1 miljoonaa euroa ja maksumäärärahoina 1 111,4 miljoonaa euroa. Tämä tarkoittaisi sitoumusmäärärahoihin 4,9 % lisäystä ja maksumäärärahoihin -10,2 % vähennystä vuoteen 2022 verrattuna. Otsakkeen liikkumavaraksi talousarvioesityksessä jäisi 44,9 miljoonaa euroa. Otsakkeesta rahoitettava keskeinen hajautettu virasto on Europol, jonka mandaatin laajennuksen johdosta komissio esittää sen määrärahoja lisättävän 13 miljoonaa euroa sitoumuksina (+6,9 %) vuoteen 2022 verrattuna.

Osakkeen 5 Turvallisuus-osioon esitetään 688,7 miljoonaa euroa sitoumuksina (+8,5 % vrt. vuoteen 2022) ja 559 miljoonaa euroa maksuina (-4,2 %). Kyseiseen osioon sisältyy muun muassa *Sisäisen turvallisuuden rahasto (ISF)*, josta tuetaan viranomaisten yhteistyötä, sekä ydinturvallisuuden rahastot. *Sisäisen turvallisuuden rahastoon* komissio esittää sitoumuksina 309,9 miljoonaa euroa (+21,9 %) ja maksuina 195,5 miljoonaa euroa (-18,8 %).

Otsakkeen 5 *Puolustus*-osioon esitetään sitoumuksina 1 212,4 miljoonaa euroa (+3 % vrt. vuoteen 2022) ja maksuina 552,3 miljoonaa euroa (-15,6 %). *Puolustus*-osioon sisältyy *Euroopan puolustusrahasto (EDF)*, joka jakautuu tutkimus- ja kehittämiskokonaisuuksiin. *Puolustusrahastoon* ehdotetaan yhteensä 945,7 miljoonaa euroa sitoumuksina (saman verran kuin 2022) ja 414,2 miljoonaa euroa maksuina (+25,5 % vrt. vuoteen 2022). Rahaston tavoitteena on lisätä Euroopan puolustusteollisuuden tehokkuutta, kilpailukykyä ja innovaatiokapasiteettia. *Sotilaalliseen liikkuvuuteen* komissio ehdottaa

yhteensä 236,7 miljoonaa euroa sitoumuksina (+2,1 % vrt. vuoteen 2022) ja 106,7 miljoonaa euroa maksuina (+8,7 % vrt. vuoteen 2022). Uuteen Turvallisten yhteyksien ohjelmaan komissio ehdottaa 30 miljoonaa euroa sitoumuksina.

Komission mukaan Venäjän aloittaman hyökkäyssodan johdosta tarve lisätä puolustusmenoja on entisestään kasvanut. Välittömänä toimena komissio tulee ehdottamaan lyhyen aikavälin EU-välinettä puolustusteollisuuden valmiuksien vahvistamiseksi. Uuteen välineeseen kohdennettaisiin 500 miljoonaa euroa kahden vuoden (2022–2024) aikana. Vaikutus vuoden 2023 talousarvioon sisällytettäisiin oikaisukirjelmään myöhemmin kuluvana vuonna.

Komission talousarvioesityksen mukaisesti sitoumukset jakautuvat tarkemmin seuraavasti:

Taulukko 6: Talousarvion otsake 5

milj. euroa käyvin hinnoin

Otsake 5. Palautumiskyky, turvallisuus ja puolustus	Talousarvioesitys 2023 milj. euroa sitoumuksina	Muutos 2023/2022 %
Turvallisuus	**688,7**	**8,5 %**
Sisäisen turvallisuuden rahasto ISF	309,9	21,9 %
Ydinlaitosten käytöstäpoisto (Liettua)	68,8	-30,4 %
Ydinturvallisuus ja käytöstäpoisto (ml. Bulgaria ja Slovakia)	57,2	30,3 %
Hajautetut virastot	230,4	6,7 %
Pilottiprojektit ja valmistelevat toimet?	22,4	2,0 %
Puolustus	**1 212,4**	**3,0 %**
Euroopan puolustusrahasto	626,4	-0,1 %
Euroopan puolustusrahasto (tutkimus)	319,3	0,3 %
Sotilaallinen liikkuvuus	236,7	2,1 %
Turvallisten yhteyksien ohjelma	30,0	-
Yhteensä	**1 901,1**	**4,9 %**
Rahoituskehyksen katto	***1 946,0***	
Liikkumavara	***44,9***	

Otsake 6: Naapurialueet ja muu maailma

EU:n ulkosuhderahoituksen vuoden 2023 painopisteitä on lukuisia: koronapandemiasta elpyminen ja kehitys, Venäjän hyökkäyssodan vaikutusten, muun muassa muuttoliikkeen ja ruokakriisin, lievittäminen, Global Gateway -aloite yhteyspolitiikan alalla, Afrikka, Syyria, Afganistan, nälänhädän torjuminen sekä demokratian, oikeusvaltion ja monenkeskisen globaalin järjestelmän tukeminen. Komissio esittää vuodelle 2023 otsakkeen 6 sitoumuksiin yhteensä 16 781,9 miljoonaa euroa (-2,3 % vrt. vuoteen 2022) ja maksuihin 13 773,9 miljoonaa euroa (+6,6 %). Otsakkeen liikkumavaraksi jäisi 0 euroa eli liikkumavaraa ei jäisi lainkaan ennakoimattomien tilanteiden varalle. Sen lisäksi, että otsakkeen liikkumavara tulee käytetyksi, on komission mukaan tarpeen ottaa käyttöön joustovälineestä 452,9 miljoonaa euroa.

Otsakkeen 6 Ulkosuhderahoitus-osion merkittävin ohjelma on *Naapuruus- ja ulkosuhdeväline (NDICI – Global Europe)*. Komissio ehdottaa vuodelle 2023 *NDICI*-välineeseen 11 970,8 miljoonaa euroa sitoumuksina (-5,9 % vrt. vuoteen 2022) ja 8 842,7 miljoonaa euroa maksuina (+12,1 %). Välineestä tuetaan muun muassa vihreää ja digitaalista siirtymää, kestäviä investointeja ja työllisyyttä, muuttoliiketoimia erityisesti eteläisessä naapurustossa, sekä edistetään rauhaa, turvallisuutta ja hyvää hallintoa. Pakolaisia Syyriassa ja sen lähivaltioissa avustetaan edelleen vuonna 2023. Itäisen kumppanuuden budjettimomenteilta tuetaan Ukrainaa, Moldovaa ja Georgiaa.

Toinen keskeinen ulkosuhderahoituksen ohjelma on *Humanitaarisen avun väline* (*HUMA*). Komissio ehdottaa *HUMA*-välineeseen 1 626,9 miljoonaa euroa sitoumuksina (-9,9 % vrt. vuoteen 2022) ja 1 714,2 miljoonaa euroa maksuina (-18,0 % vrt. vuoteen 2022). Humanitaarisen avun tarve tulee pysymään suurena ilmastonmuutoksen, luonnonkatastrofien, pandemian vaikutusten ja ihmisen aiheuttamien katastrofien vuoksi, mukaan lukien Venäjän hyökkäyssota. Muita ulkosuhderahoituksen kohteita ovat *Eurooppalainen ydinturvallisuusväline* (*INSC*), *Merentakaiset maat ja alueet* (*OCT*) sekä *Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka* (*CFSP*).

Otsakkeesta 6 rahoitetaan vielä EU-jäsenvaltioksi liittymisen valmistelua. *Liittymistä valmistelevasta välineestä* (*IPA III*) ohjataan rahoitusta hakijamaille ja mahdollisille hakijamaille eri tarkoituksiin. Komissio ehdottaa *IPA III*-välineeseen sitoumuksina 2 531,1 miljoonaa euroa (+25,8 % vrt. vuoteen 2022) ja maksuina 2 590,6 miljoonaa euroa (+9,2 % vrt. vuoteen 2022). Tukea on tarkoitus ohjata muun muassa Länsi-Balkanille sekä jo aiemmin komission ilmoittamalla tavalla Turkissa oleville Syyrian pakolaisille.

Komission talousarvioesityksen mukaisesti sitoumukset jakautuvat tarkemmin seuraavasti:

Taulukko 7: Talousarvion otsake 6

milj. euroa käyvin hinnoin

Otsake 6. Naapurialueet ja muu maailma	**Talousarvioesitys 2023 milj. euroa sitoumuksina**	**Muutos 2023/2022 %**
Ulkosuhderahoitus	**14 250,8**	**-6,0 %**
Naapuruus-, kehitys- ja kansainvälisen yhteistyön väline NDICI – Global Europe	11 970,8	-5,9 %
Eurooppalainen ydinturvallisuusväline INSC	39,9	3,5 %
Merentakaiset maat ja alueet OCT (ml. Grönlanti)	70,0	1,5 %
Humanitaarinen apu HUMA	1 626,9	-9,9 %
Yhteinen ulko- ja turvallisuuspolitiikka CFSP	371,8	2,8 %
Pilottiprojektit ja valmistelevat toimet	171,4	2,7 %
Liittymisvalmistelu	**2 531,1**	**25,8 %**
Liittymistä edeltävä tuki IPA III	2 531,1	25,8 %
Yhteensä	**16 781,9**	**-2,3 %**
josta Joustovälineellä	*452,9*	
Rahoituskehyksen katto	*16 329,0*	
Liikkumavara	*0*	

Otsake 7: EU:n yleinen hallinto

Otsake 7 kattaa komission ja muiden toimielinten hallintomenojen ohella eläkemenot ja Eurooppa-koulujen menot. Hajautettujen virastojen menot ja suoraan tiettyihin ohjelmiin liittyvät hallinto- ja tukimenot on sijoitettu talousarviossa asianomaisten otsakkeiden alle. Hallintomenoihin esitetään yhteensä 11 448,8 miljoonaa euroa. Määrärahat kasvaisivat +7,8 % vuoteen 2022 verrattuna. Määrärahoissa ovat mukana eläkkeet sekä Eurooppa-koulut (sisältäen myös rahoitusosuudet eri instituutioiden niin sanottuihin kakkostyypin Eurooppa-kouluihin). Eläkemenot (kaikki instituutiot) kasvaisivat 256,7 miljoonaa euroa (+12,1 %) vuodesta 2022. Eurooppa-koulujen menot kasvaisivat edellisestä vuodesta 25,5 miljoonaa euroa (+12,3 %).

EU:n toimielinten hallintomenojen suuruudeksi esitetään yhteensä 8 834,5 miljoonaa euroa sitoumuksina (+6,6 % vrt. vuoteen 2022). Komission määrärahojen osuus tästä kokonaisuudesta olisi yhteensä 4 106 miljoonaa euroa, jolloin sen määrärahat kasvaisivat vuoteen 2022 verrattuna 6,2 %. Muiden toimielinten määrärahat nousisivat puolestaan 4 728,4 miljoonaan euroon, mikä tarkoittaisi kokonaisuudessaan 7 % kasvua. Komissio ei ole tehnyt talousarvioesityksessään lainkaan muutoksia Euroopan parlamentin, neuvoston ja Alueiden komitean omiin talousarvioesityksiin. Talousarvioesityksen mukaan Euroopan parlamentin määrärahat kasvaisivat 155,8 miljoonaa euroa (+7,4 % vrt. vuoteen 2022) ja henkilöstömäärä kasvaisi 52 viralla sekä 116 parlamenttiavustajalla edellisvuoteen verrattuna.

Neuvoston ja Euroopan parlamentin välillä on vallinnut 70-luvulta ns. *herrasmiessopimukseen* perustuva käytäntö, jonka mukaan nämä toimielimet eivät ole puuttuneet toistensa hallintomenoihin.

Joustovälineellä katettaisiin yhteensä 62,5 miljoonaa euroa otsakkeen 7 määrärahoista. Otsakkeen liikkumavaraksi talousarvioesityksessä jäisi 32,7 miljoonaa euroa. Komissio perustelee otsakkeen määrärahakasvua korkealla inflaatiolla ja kasvavilla energiahinnoilla, joilla on suora vaikutus hallintokustannuksiin.

Komission talousarvioesityksen mukaisesti sitoumukset jakautuvat tarkemmin seuraavasti:

Taulukko 8: Talousarvion otsake 7

milj euroa käyvin hinnoin

Otsake 7. EU:n yleinen hallinto	**Talousarvioesitys 2023 milj. euroa sitoumuksina**	**Muutos 2023/2022 %**
Eurooppa-koulut ja eläkkeet	2 614,3	12,1 %
Eläkkeet	2 381,3	12,1 %
Eurooppa-koulut	233,0	12,3 %
Toimielinten hallintomenot	8 834,5	6,6 %
Komissio	4 106,0	6,2 %
Muut toimielimet	4 728,4	7,0 %
josta Euroopan parlamentti	2 268,0	7,4 %
ja Eurooppa-neuvosto ja neuvosto	654,3	7,0 %
Yhteensä	**11 448,8**	**7,8 %**
josta Joustovälineellä	***62,5***	
Rahoituskehyksen katto	***11 419,0***	
Liikkumavara	***32,7***	

Erityisvälineet

Neuvoston asetuksessa vuosia 2021–2027 koskevasta monivuotisesta rahoituskehyksestä (EU, Euratom N:o 2020/2093) on määräykset erityisrahoitusvälineistä, joilla voidaan vastata poikkeuksellisiin ja ennakoimattomiin tilanteisiin, ulkoisiin tai sisäisiin, ja jotka otetaan käyttöön tarvittaessa, silloin kun menoja ei voida rahoittaa yhden tai useamman rahoituskehyksen otsakkeen enimmäismäärien rajoissa käytettävissä olevista määristä.

Rahoituskehysasetuksen mukaisia temaattisia erityisrahoitusvälineitä ovat solidaarisuus- ja hätäapuvaraus (*SEAR*), Euroopan globalisaatiorahasto (*EGF*) sekä Brexit-mukautusvaraus (*BAR*). Muita kuin temaattisia erityisrahoitusvälineitä ovat Yksi ainoa liikkumavara (*SMI*) sekä Joustoväline (*FI*). Näiden välineiden pl. yksi ainoa liikkumavaraväline, määrärahat sijoitetaan monivuotisessa rahoituskehyksessä sovittujen enimmäismäärien ulkopuolelle sekä maksuissa että sitoumuksissa.

Komissio esittää vuodelle 2023 temaattisiin erityisrahoitusvälineisiin kaikkiaan 2 855,2 miljoonaa euroa sitoumuksina ja 2 679,8 miljoonaa euroa maksuina. Tästä Euroopan globalisaatiorahaston osuus on 205,4 miljoonaa euroa sitoumuksina ja 30 miljoonaa euroa maksuina, solidaarisuus- ja hätäapuvarauksen osuus on 1 324,9 miljoonaa euroa sitoumuksina ja maksuina ja Brexit-mukautusvarauksen osuus 1,3 miljardia euroa sitoumuksina ja maksuina.

Komissio ehdottaa *Joustovälineen* käyttöönottoa sitoumuksina 515,4 miljoonaa euroa otsakkeissa 6 ja 7 sekä 527,1 miljoonaa euroa maksuina. Otsakkeessa 6 joustovälinettä käytettäisiin 452,9 miljoonaa euroa. Tämä olisi osa avustuspakettia Syyrian pakolaisille. Lisäksi komission mukaan otsakkeen 7 (hallinto) liikkumavara on kokonaan käytetty eikä kaikkia tarpeita kyetä kattamaan, joten se esittää joustovälineen käyttöä 62,5 miljoonalla eurolla myös otsakkeessa 7.

Komissio ei esitä sitoumusten osalta yhden ainoan liikkumavaravälineen käyttöönottoa vuoden 2023 talousarviossa. Sen sijaan rahoituskehysasetuksen artikla 11 (1)(b) mukaisesti, komissio on mukauttanut automaattisesti yhden ainoan liikkumavaravälineen kautta maksujen enimmäismäärien tasoa vuosina 2022 ja 2023 siten, että vuonna 2022 tuo mukautus on ollut 1 349 miljoonaa euroa ja 1 376 miljoonaa euroa vuonna 2023. Vastaavasti vuoden 2021 maksujen enimmäismäärää on laskettu 2 644 miljoonaa euroa. Luvut ovat käyvin hinnoin, jolloin ne on mukautettu kunkin vuoden hintaan käyttämällä kiinteää 2 % muuntokerrointa (*deflaattori*).

Taulukko 9: Erityisvälineet

milj euroa käyvin hinnoin

Temaattiset erityisrahoitusvälineet	**Talousarvioesitys 2023 milj. euroa sitoumuksina**
Euroopan globalisaatiorahasto EGF	205,4
Solidaarisuus- ja hätäapuvaraus SEAR	1 324,9
Brexit-mukautusvaraus BAR	1 324,9
Muut kuin temaattiset erityisrahoitusvälineet	
Yksi ainoa liikkumavara SMI	0

Joustoväline FI	515,4
Yhteensä kaikki	**1 500,3**

Elpymisväline (*Next Generation EU; European Union Recovery Instrument*)

Elpymisvälineen rahoituksen avulla tuetaan jäsenmaiden elpymistä Covid-19-kriisin aiheuttamista taloudellisista, sosiaalisista ja terveydellisistä haitoista sekä samalla tuetaan investointeja vihreään siirtymään ja digitalisaatioon.

Elpymisväline on talousarvion ulkopuolella: kyse on ulkoisista käyttötarkoitukseen sidotuista tuloista (*external assigned revenue*). *Elpymisvälineestä* tulevat määrärahat ohjelmiin on selostettu komission talousarvioesityksessä, mutta elpymisvarat on selkeästi eroteltu tavanomaisista EU-budjetin määrärahoista.

Komissio ehdottaa *Elpymisvälineestä* avustuksia yhteensä noin 113,9 miljardia euroa sitoumuksina ja 130,7 miljardia euroa maksuina vuonna 2023. Maksuista suurin osa (noin 109,2 miljardia) euroa kohdistuu *Elpymis- ja palautumistukiväline RRF:ään.*

Kaikkiaan varat kohdennetaan – talousarvion normaalin rahoituksen ohella – seuraaviin ohjelmiin: *Horisontti Eurooppa*, *InvestEU*-väline, *REACT-EU*-koheesioväline, *Elpymis- ja palautumistukiväline RRF* (avustukset), *Pelastuspalvelu/rescEU*, maaseudun kehittäminen (*EAFRD*) ja *Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto* (*JTF*). Elpymisvälineestä tulevat varat kohdistuvat etenkin talousarvion alaotsakkeeseen 2b. Näin pyritään saamaan liikkeelle investointeja. Osaan ohjelmista, kuten REACT-EU ja maaseudun kehittäminen, kohdennetaan enää pääasiassa maksuja. Lainat mukaan lukien elpymisvälineestä tulevat varat vuodelle 2023 nousevat enintään noin 339,6 miljardiin euroon. *Elpymisvälineen* korkomaksujen kattamiseksi komissio esittää vuonna 2023 talousarvion alaotsakkeeseen 2 b 1 035,8 miljoonaa euroa sitoumuksina ja maksuina, josta hallintokustannusten osuus on noin 5 miljoonaa euroa. Tämä tarkoittaisi huomattavaa kasvua +614,3 %, eli yhteensä 890,8 miljoonan euron kasvua verrattuna vuoteen 2022.

Taulukko 10: Elpymisväline NGEU ja talousarvioesitys 2023

sitoumukset milj. euroa käyvin hinnoin

Otsake	Yhteensä NGEU:sta vuosina 2021-23	Arvio NGEU:sta vuonna 2023	Talousarvioesitys 2023	Yhteensä 2023	Yhteensä NGEU:sta vuosina 2021-23
1 Sisämarkkinat, innovointi ja digitaalitalous	**11 439,6**	**4 299,3**	**21 567,6**	**25 866,9**	**11 439,6**
Horisontti Eurooppa		1 828,3	12 342,9	14 171,2	
Invest EU		2 471,0	340,7	2 811,7	
2a Taloudellinen, sosiaalinen ja alueellinen koheesio	**50 622,6**	**2,9**	**62 923,0**	**62 925,9**	**50 622,6**
REACT-EU		2,9	55 1671,1	55 170,0	
2b Palautumiskyky ja arvot	**339 369,6**	**104 146,3**	**7 163,7**	**111 310,0**	**339 369,6**
Elpymis- ja palautumiskykyväline, avustukset		103 463,2	121,1	103 584,3	
Pelastuspalvelu / rescEU		683,1	146,6	829,7	
3 Luonnonvarat ja ympäristö	**21 117,3**	**5 472,2**	**56 222,6**	**62 694,7**	**21 117,3**
Maaseudun kehittäminen		0,0	12 934,7	12 934,7	
Oikeudenmukaisen siirtymän rahasto		5 472,2	1 466,2	6 938,4	
…					
Yhteensä	**421 070,1**	**113 920,8**	**185 591,1**	**299 511,8**	**421 070,1**
Elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) alla otetut lainat (EU:n budjetin ulkopuolelta)	391 022,4	225 639,7			391 022,4
EU elpymisvälinemenettely yhteensä	**812 092,5**	339 560,5			**812 092,5**

Tulot

Komission antaman vuoden 2023 talousarvioesityksen tulojen kokonaissumma on tasapainoperiaatteen mukaisesti yhtä suuri kuin maksumäärärahojen kokonaismäärä eli 166 268,2 miljoonaa euroa. Tuloista katettaisiin omilla varoilla 154 186,5 miljoonaa euroa ja sekalaisilla tuloilla 12 081,8 miljoonaa euroa.

Vuoden 2023 talousarvioesityksen tuloihin sisältyy myös Britannian rahoitusosuus, yhteensä 10 085 miljoonaa euroa, johtuen Britannian EU-jäsenyyden aikaisista rahoitusvelvoitteista, kuten mm. edelliseltä rahoituskehyskaudelta periytyneistä maksamattomista sitoumuksista.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

EU:n yleinen talousarvio perustuu EUT-sopimuksen 314 artiklaan ja Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimuksen (Euratom) 106 A artiklaan. Erityinen lainsäätämisjärjestys, neuvosto tekee päätöksensä määräenemmistöllä.

Käsittely Euroopan parlamentissa ja sovittelumenettely

Euroopan parlamentin vastuuvaliokunta on budjettivaliokunta. Vuoden 2023 talousarvion yleisesittelijänä parlamentissa toimii Nicolae Ştefănuță (Renew, RO). Euroopan parlamentti aloittaa vuoden 2023 talousarvioesityksen käsittelyn alkusyksyllä, kun neuvosto on toimittanut sille oman lopullisen kantansa. Parlamentti vahvistanee oman kantansa täysistunnossa syksyllä 2022.

On todennäköistä, että Euroopan parlamentin kanta EU:n vuoden 2023 talousarviosta tulee eroamaan neuvoston kannasta. Tällöin kutsutaan koolle sovittelukomitea, jolla on

EUT-sopimuksen mukaan 21 päivää aikaa päästä sopuun koko talousarviosta. Sovittelukomitean alkuun saakka komissio voi vielä oikaisukirjelmillä täydentää talousarvioesitystään. Komissio aikoo täydentää esitystään todennäköisesti lokakuussa oikaisukirjelmällä muun muassa Ukrainalle osoitettavan tuen sekä Euroopan puolustusteollisuuden valmiuksien vahvistamisen osalta.

Sovittelumenettelyn odotetaan käynnistyvän loka-marraskuussa 2022. Sovittelumenettelyn aikana sovittelukomitea kokoontuu pääosin kolmikantaneuvotteluissa (trilogit).

Suunnitellun aikataulun mukaan ECOFIN-budjettineuvoston kokouksen 11.11.2022 yhteydessä kokoontuu sovittelukomitea, jossa neuvosto ja parlamentti neuvottelevat tavoitteenaan päästä lopullisesti yhteisymmärrykseen EU:n vuoden 2023 talousarviosta. Mikäli sopu syntyy, sovittelukomitean lopputulos tulee vahvistaa vielä molemmissa toimielimissä. Lopullinen EU:n talousarvio ensi vuodelle lienee selvillä loppuvuonna 2022.

Kansallinen valmistelu

E-kirje on valmisteltu valtiovarainministeriössä ja on käsitelty budjetti- ja hallintojaostossa (EU34) 14.6.2022 sekä valtioneuvoston raha-asiainvaliokunnassa 16.6.2022.

Eduskuntakäsittely

Komission 7.6. antama esitys saatetaan kiireellisenä eduskunnan käsiteltäväksi perustuslain 97 §:n mukaisella selvityksellä (E-kirje). Kyse on poikkeusmenettelystä, jossa perustuslain 96 §:n mukaisesta asiasta (U-asia) toimitetaan asian kiireellisyyden vuoksi perustuslain 97 §:n mukainen E-kirje. Asian käsittelyaikataulu unionissa on erittäin kiireellinen, eikä kansallinen käsittely perustuslain 96 §:n mukaisessa menettelyssä olisi käytännössä mahdollista ennen kuin komission esitykset etenevät tosiasiallisesti päätettäviksi neuvostossa. Eduskunnalle toimitetaan lisäksi mahdollisimman pian perustuslain 96 §:n mukainen U-kirjelmä.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Talousarvioesityksellä ei ole vaikutusta kansalliseen lainsäädäntöön tai Ahvenanmaan asemaan.

Taloudelliset vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset otetaan huomioon vuoden 2023 kansallisessa talousarvioesityksessä. Valtioneuvoston 13.4.2022 antamassa julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2023–2026 on varauduttu 2 498 miljoonalla eurolla Suomen maksuihin EU:lle vuonna 2023. Komission esityksen mukaan Suomen maksut Euroopan unionille vuonna 2023 olisivat 2 324 miljoonaa euroa.

EU:n vuoden 2023 talousarvion lopulliset kustannukset kansallisiin maksuosuuksiin selviävät vasta myöhemmin syksyllä, kun talousarviosta on neuvoteltu lopullinen yhteisymmärrys parlamentin ja neuvoston kesken.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Komissio antaa syksyllä todennäköisesti lokakuussa ennen sovittelujaksoa oikaisukirjelmän, josta tullee tehtäväksi U-jatkokirjelmä eduskunnalle.

Komission odotetaan antavan, kuten aiempinakin vuosina, vuosittaista talousarviota täydentäviä lisätalousarvioesityksiä ensi vuoden kuluessa. Komission lisätalousarvioesityksistä informoidaan eduskuntaa U-jatkokirjelmillä.

Sirusäädös Euroopalle paketista on annettu eduskunnalle valtioneuvoston kirjelmä U 33/2022 vp.

Asiakirjat

SEC(2022) 250 – June 2022

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Johanna Makkonen	etunimi.sukunimi@gov.fi p.+358 295 160 587
Seija Kivinen	etunimi.sukunimi@gov.fi p.+358 295 530 236
Anna Hyvärinen	etunimi.sukunimi@gov.fi p.+358 295 530 405
Panu Kukkonen	etunimi.sukunimi@gov.fi p.+358 295 530 134
Vesa Kulmala	etunimi.sukunimi@gov.fi p +358 295 530 548
Miikka Paajavuori	etunimi.sukunimi@gov.fi p +358 295 530 551

EUTORI-tunnus

EU/2022/0097